

Unitatea dialectică dintre socialism și democrație

Ovidiu Trăsnea

„Să acționăm pentru a transpune în viață hotărârile de partid și de stat, care asigură cadrul cel mai larg de participare a oamenilor muncii de toate categoriile la viața economico-socială, la conducerea întreprinderilor și instituțiilor, a statului, a întregii societăți. Să facem totul pentru întărirea și perfecționarea continuă a democrației socialiste — democrație de tip nou, înfinit superioară oricărei forme de democrație burgheză și care constituie un factor esențial al mersului nostru neabătut înaintea pe drumul înfloririi țării, al edificării socialismului și comunismului în România — opera poporului ce își făurește în mod conștient propria sa istorie”

NICOLAE CEAUȘESCU,

Cuvîntare la marea adunare populară consacrată zilei de 1 Mai

Particularitățile epocii noastre — caracterizată atît prin transformări sociale și naționale radicale, în plan intern și internațional, care presupun o adevărată „explozie a participării”, cît și prin afirmarea impetuoasă a revoluției științifico-tehnice — impun exigențe calitative noi în modalitățile realizării principiilor democratice, exigențe care implică, pentru adevărata lor împlinire, cu deosebire în socialism, o abordare teoretică și practică în cel mai înalt grad creatoare, o amplificare a inovației sociale și politice. În aceste condiții, problemele democrației au devenit obiectul privilegiat al celor mai acute și însuflețite confruntări politico-ideologice nu numai între marxiști și nemarxiști, ci chiar în rîndurile mișcării comuniste și muncitorești, ale forțelor democratice și progresiste.

Unul din marile merite ale partidului nostru și cu deosebire al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este și acela de a fi elaborat și aprofundat continuu o concepție coerentă și armonioasă, consecventă și creatoare despre democrația socialistă și valorile ei, concepție care răspunde în egală măsură problemelor epocii și cerințelor perfecționării interne în stadiul actual, deschizînd o luminoasă perspectivă ce se înscrie atît pe liniile esențiale ale dezvoltării creatoare a socialismului științific, cît și pe făgașul ridicării pe trepte superioare ale celor mai nobile tradiții ale

gîndirii social-politice socialiste, progresiste și democratice românești. O trăsătură intrinsecă, definitorie a acestor concepții, este unitatea ei indelebilă în practica de transformare revoluționară a societății, spre orientarea căreia este dirijată neabătut.

Punctul de plecare în analiza teoretică și în elaborarea soluțiilor practice ale problemelor democrației este principiul dialectic al istorismului, intim îmbinat cu abordarea democrației ca fenomen social cu caracter de clasă. Modalitate de afirmare și exercitare a puterii politice și, implicit, formă de guvernare și ansamblu de instituții, mecanisme și metode de conducere a societății, democrația are în orice timp și orice loc — în condițiile existenței claselor sociale — caracter și conținut de clasă, determinate de natura orînduirii economice și sociale, de caracteristicile structurii sociale, și, în principal, ale structurii de clasă ale societății. Astfel că, în orice moment, democrația este „un rezultat al dezvoltării sociale și istorice”¹; iar, în ansamblu, ea se înscrie pe traiectoria devenirii istorice, fiind o componentă și un factor al acesteia. De aceea, sublinia secretarul general al partidului, „noi privim dezvoltarea democrației ca un proces istoric, inclusiv în condițiile societății socialiste” (12; 462).

Într-o asemenea perspectivă materialist-istorică se reliefează mai pregnant misiunea istorică a clasei muncitoare și a orînduirii socialiste a cărei purtătoare este, misiune care constă în a institui și consolida un *nou tip* de democrație, prin care se afirmă *superioritatea istorică* a noii orînduirii. „Socialismul trebuie să fie nu numai o societate în stare să asigure o viață materială îmbelșugată membrilor săi, ci și o societate capabilă să realizeze cele mai înalte aspirații de libertate și fericire a omului pe pămînt” (3; 627). Aceasta este o necesitate obiectivă, o cerință logică a progresului istoric. Tocmai de aceea, „Nici nu se poate concepe o orînduire socialistă fără asigurarea celei mai largi democrații pentru toți cei ce muncesc. Însuși faptul că socialismul lichidează proprietatea particulară asupra mijloacelor de producție, lichidează inegalitatea în repartitia produsului social, a venitului național, asigură drepturi egale pentru toți cei ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, de sex, de rasă, posibilitatea de manifestare liberă a capacității și personalității fiecărui om, creează condiții pentru înfăptuirea celei mai largi democrații pe care a cunoscut-o vreodată omenirea” (3; 590).

Firește, superioritatea socialismului și în acest domeniu, ca și în ansamblul orînduirii sociale, nu se afirmă de la sine, automat. Natura proprietății asupra mijloacelor de producție, ansamblul relațiilor sociale noi creează desigur premise obiective și pentru progresul politic, „Dar posibilitatea, oricît de importantă ar fi, nu se transformă de la sine în realitate. Superioritatea orînduirii socialiste nu se realizează automat. Pentru aceasta este necesară o linie politică justă, o vastă activitate organizatorică și politică, mobilizarea forțelor întregii societăți, conducerea și îndrumarea competentă a tuturor domeniilor vieții sociale (2; 259—260).

Valorificarea adecvată, optimală a acestor premise obiective nu se poate realiza prin copierea mecanică a unor experiențe generate de condiții diferite de cele autohtone, prin desconsiderarea unității indisolubile dintre

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 12, București, Edit. politică, 1976, p. 454. În continuare, trimiterile la vol. 1—16 se vor face în text, cifra aldină indicînd volumul, cifra de rînd, pagina.

general, particular și individual. Este, de bună seamă, necesară și utilă pentru partid, ca forță politică conducătoare, studierea atentă, în lumina acestui principiu, a experienței și drumului parcurs de alte țări care construiesc noua orînduire. „Dar orice copiere și transpunere mecanică, orice ignorare a condițiilor și particularităților concrete proprii și a etapei date nu pot aduce decît prejudicii activității partidului” (2; 256), prejudicii care se extind asupra întregului proces de construire și consolidare a noii orînduiri. Democrația socialistă, ca și socialismul în ansamblu, reprezintă în fiecare țară, cu necesitate, un proces de *creație istorică*, rezultat al luării în considerare a dialecticii generalului și particularului, al antrenării maselor în direcția înfăptuirii măsurilor elaborate pe această bază și care poartă astfel puternica amprentă a geniului nativ al fiecărei națiuni.

În această lumină dobîndesc reala și înalta lor semnificație eforturile creatoare întreprinse, cu deosebire începînd cu Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, pe tărîmul elaborării unei concepții originale, unitare, armonioase, despre democrația socialistă care, descifrînd cerințele obiective și subiective ale dialecticii generalului și particularului și ridicînd totodată, pe o treaptă nouă, superioară, cele mai înaintate tradiții din gîndirea social-politică democratică a poporului român, să dea soluțiile cele mai adecvate pentru dezvoltarea și perfecționarea continuă a democrației socialiste, pentru valorificarea pleneră a valențelor superiorității ei practice față de tipurile istorice anterioare de guvernămînt democratic. O asemenea democrație a împlinit visul îndrăzneț al unui Băleescu, prin instaurarea acelei „republici democratice” în care vedea „statul acolo unde poporul e suveran”, în care acesta îngrijește singur de soarta sa, „fără a-și pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea și drept tîntă frăția”.

„În concepția partidului nostru, socialismul și democrația sînt de nedespărțit” (5; 811); acesta este un adevăr puternic înrădăcinat în procesul istoric revoluționar al genezei socialismului, cît și în natura noii orînduiri. Dar dacă este profund eronată și tendențioasă opinia acelor adversari politico-ideologici ai socialismului care, speculînd greșelile și abaterile săvîrșite în trecut în unele țări socialiste, socot asemenea fenomene ca tipice noii orînduiri și proclamă incompatibilitatea dintre socialism și democrație, unitatea lor indisolubilă nu este totuși o axiomă care nu mai trebuie demonstrată nu numai teoretic, ci mai ales practic. Este incontestabil că vechea societate, cu toate contradicțiile care o macină, nu „cade de la sine”, ci trebuie răsturnată într-un proces revoluționar care semnifică în același timp lichidarea vechiului și construirea conștientă a noului, adică a societății socialiste. Ambele laturi sînt de neconceput în afara unei participări largi, active, decisive a maselor populare. Or, în această privință, partidul nostru se conduce după un principiu teoretic și practic fundamental. „Socialismul îl construim cu oamenii și pentru oameni, și ei sînt, deci, cei ce hotărîsc asupra felului cum trebuie să fie înfăptuit, asupra felului cum trebuie să arate socialismul pe care îl realizăm”². Acest principiu — care îmbină rolul hotărîtor al maselor în făurirea istoriei cu umanismul revolu-

² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Consfătuirea cu cadrele de conducere din industrie construcții, transporturi și agricultură* — 6 martie 1979, București, Edit. politică, 1979, p. 37.

ționar al politicii partidului — este consecvent urmărit și în construcția și perfecționarea sistemului politic. „Nu poate fi vorba de socialism în sensul adevărat al cuvântului decât atunci când clasa muncitoare, țărănimea, intelectualii, întregul popor muncitor, participă intens și efectiv la dezvoltarea întregii societăți, iau parte activă la conducerea statului nostru socialist” (3; 524).

Printre marile aspirații de totdeauna ale umanității au fost cucerirea libertății și egalității sociale și naționale, crearea societății în care oamenii să se poată manifesta fără îngrădiri în toate domeniile creației materiale și spirituale, în care personalitatea individului să se poată împlini și valorifica multilateral. Este misiunea istorică a democrației socialiste de a crea cadrul și condițiile necesare împlinirii acestor aspirații. Cît privește acele elemente negative pe care detractorii socialismului tind să le absolutizeze, ele nu țin de esența orînduirii și nici a sistemului politic pe care aceasta îl întemeiază; ele au constituit fenomene conjuncturale, străine de natura socialismului, alterări ale exercitării puterii sale politice. Esențial este, cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, că „Partidul nostru a luat atitudine intransigentă față de greșelile, ilegalitățile și abuzurile comise în trecut, acționează cu fermitate pentru înlăturarea cauzelor care au făcut posibile asemenea manifestări, pentru evitarea cu desăvîrșire a repetării lor în cadrul orînduirii noastre socialiste” (3; 629).

Unitatea indelibilă dintre socialism și democrație conferă acesteia din urmă valențe și dimensiuni noi, în care se materializează superioritatea sa istorică și în același timp calitatea perfectibilității. Mai mult chiar, această unitate se accentuează pe măsura adîncirii procesului revoluționar; în acest sens preciza Programul partidului — la elaborarea căruia tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus o magistrală și decisivă contribuție — că „dezvoltarea democrației socialiste este un factor esențial și o necesitate obiectivă în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate”³.

Această unitate organică dintre socialism și democrație se afirmă încă din primele momente după cucerirea integrală a puterii de stat. Tocmai pentru că acest act istoric are semnificația profundă a instituirii unui nou tip, calitativ deosebit, de putere politică. „După victoria revoluției socialiste, puterea politică este deținută pentru prima dată de majoritatea societății și folosită pentru a smulge și lichida privilegiile minorității exploatare, pentru a făuri o orînduire nouă, în folosul mării majorități a poporului” (12; 378).

Se confirmă astfel ceea ce încă V. I. Lenin releva, cu forță anticipatoare, și anume că „toate noțiunile vechi, toate categoriile vechi ale (...) politicii au fost infirmate, răsturnate cu capul în jos de revoluția politică care a dat proletariatulul puterea”⁴. Într-adevăr, acest moment marchează începutul unui nou tip de politică, pentru că înseamnă și începutul unui nou tip de democrație. Aceasta pentru că socialismul nu se poate realiza decât împreună cu poporul și pentru popor, ea „o societate în care demo-

³ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în vol. *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1975, p. 692.

⁴ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 37, București, Edit. politică, 1965, p. 458.

erația este expresia fidelă a participării întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate”, „o asemenea democrație în care poporul însuși să fie stăpîn și el să hotărască asupra destinului său” (12; 118, 128). E vorba deci de a realiza un nou tip de politică — ca modalitate de auto-realizare a intereselor individului concepute în contextul grupal și comunitar-național în care acesta e obiectiv integrat, respingîndu-se nu numai teoretic, ci și mai ales practic, vechiul tip de politică cinică, antipopulară și antiumanistă pe care subtilul Paul Valéry o caracterizează cu malițioasă ironie, dar și cu penetrantă intuiție, drept „arta de a-i împiedica pe oameni să se amestece în treburile care-i privesc”. Participarea devine astfel un mijloc de reprezentare și satisfacere a intereselor vitale ale oamenilor muncii, de realizare a lor ca deținători ai puterii și subiecți activi ai conducerii, de a materializa funcțiile societale, generice ale activității politice de a infăptui acel „cadru organizatoric adecvat pentru o bună funcționare a organismului economico-social” (9; 649) prin organisme și mecanisme autentic democratice. În acest context apare, de asemenea, mai evident contrastul existent între concepția și practica partidului nostru despre democrație și tendințele formaliste din politologia și practica politică burgheză contemporană care reduc caracterul democratic al unui sistem politic la particularitățile de organizare și funcționare ale puterii de stat. „Democrația — scria cunoscutul politolog britanic Sir Ernest Barker — înseamnă nu bunăstarea sau înflorirea poporului, ci metoda de guvernare a poporului”. În același spirit, americanii A. Ranney și W. Kendall susțin — într-un larg răspîndit manual de știință politică — că democratismul unei hotărîri de stat din orice domeniu al vieții sociale „depinde nu de conținutul ei, ci de modul în care a fost luată”. Asemenea concepții care reduc criteriul democrației la o problemă de mecanism, de procedură, eludează tocmai conținutul social, de clasă al puterii de stat și democrației, esența și finalitatea de clasă a instituțiilor și mecanismelor acesteia.

Faimoasa formulă a lui Abraham Lincoln lansată în celebrul său discurs de la Gettysburg în 1863, după care „democrația este guvernarea poporului de către popor și pentru popor”, formulă ce exprima pe atunci mai mult un deziderat etico-politic, dobîndește, în condițiile socialismului, dimensiuni noi și, în același timp, o realitate întemeiată pe noi fundamente economice, sociale, politice și morale.

În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu, generalizează teza instaurării unui asemenea tip de putere politică ca necesitate confirmată de tendințele de evoluție proprii epocii contemporane: „Astăzi, cînd națiunile lumii sînt tot mai angajate în lupta pentru clădirea unei vieți cu adevărat libere, potrivit propriei voințe și propriilor aspirații, este mai evident ca oricînd că numai în condițiile în care poporul preia în propriile mîini puterea devine stăpîn pe soarta sa, se poate asigura o democrație reală, poate fi instaurat adevăratul umanism” (12; 419—420).

Dar acest nou tip de putere politică își adîncește și maturizează continuu calitățile sale autentic democratice instituind un nou tip de *legitimitate* — suveranitatea autentică a poporului — care se perfecționează gradual ducînd la *coincidența dintre putere și autoritate*. Puterea politică, această forță care, cum spunea F. Engels, referindu-se la apariția ei, deși ieșită din sînul societății, situîndu-se deasupra acesteia, se înstrăinează tot mai mult

de ea (din cauza naturii sale de clasă), acum, în condițiile socialismului, devine apanajul oamenilor muncii și se află sub controlul lor. Mai mult chiar, se poate distinge, ca proces prin care se manifestă tendința progresului politic, continua socializare a puterii politice, ce poate fi urmărită pe mai multe planuri.

Desigur, primul și cel fundamental decurge din socializarea principalelor *resurse* ale acestei puteri, cele economice, mai precis a mijloacelor de producție. Tocmai dubla calitate a oamenilor muncii — de proprietari și de producători — le conferă posibilitatea de a exercita puterea politică într-un cadru instituțional ale cărui dimensiuni, proprietăți și funcții nu cunosc nici un precedent în orînduirile anterioare.

La nivelul instituțional, socializarea puterii se realizează într-un dublu sens : lărgirea procesuală a sistemului puterii pînă la a se realiza cuprinderea în cadrul său a tuturor categoriilor sociale, a întregului popor ; în același timp ea presupune integrarea tot mai organică în societate a fiecărei componente a sistemului puterii.

Intervine, de asemenea ca proces tipic, socializarea *scopurilor* puterii politice, care face să prevaleze, în deciziile politice strategice, interesele maselor populare în ansamblul lor ; prin aceasta se afirmă umanismul socialist, revoluționar, al noii puteri politice.

Toate aceste elemente dau substanță specifică democrației socialiste și superiorității sale. „Democrația socialistă — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — înseamnă asigurarea participării active a tuturor membrilor societății la conducerea treburilor obștești și de stat, la viața publică, înseamnă manifestarea pleneră a fiecărui individ în sinul societății” (3 ; 94). În această magistrală definiție sînt surprinse atît sensul *imediat*, actual de participare la elaborarea și înfăptuirea deciziilor privind propriile interese individuale, de grup și național-comunitare — ca expresie și manifestare a principiului suveranității poporului —, cît și sensul *istoric-prospectiv* în care participarea nu numai că nu apare ca un scop în sine și nici măcar numai ca mijloc de exercitare a puterii, ci mai ales ca școală a autoconducerii, ca instrument esențial pentru dezvoltarea liberă a facultăților creatoare ale omului, pentru dezvoltarea armonioasă, multilaterală — în măsura în care participarea însăși înseamnă și realizează o solicitare intensivă și multilaterală a individului — a personalității sale. Participarea „reprezintă și o înaltă școală politică de educare socialistă a maselor, de creștere a răspunderii fiecărui cetățean față de interesele generale ale colectivității, ale întregii noastre națiuni socialiste” (10 ; 651).

Realitatea și universalitatea participării democratice a poporului la exercitarea puterii și conducerea treburilor publice depind de anumite condiții social-economice și politico-juridice pe care *numai* socialismul le poate asigura, în dezvoltarea sa graduală.

Prima condiție primordială este instaurarea *egalității* sociale și naționale reale, absența oricăror discriminări de orice fel. Sursa principală a acestei egalități se găsește în suprimarea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție, lichidarea deplină a exploatării și asupririi, dezvoltarea forțelor de producție și repartizarea lor armonioasă pe teritoriul țării, generalizarea relațiilor socialiste de producție și sociale. „Democrația reală pentru cei ce muncesc nu se poate asigura fără lichidarea deplină a

asupririi omului de către om, fără înlăturarea claselor exploatoare, fără desființarea tuturor inegalităților sociale și naționale” (12; 380). Superioritatea orînduirii noastre socialiste rezidă tocmai în faptul că, lichidînd exploatarea omului de către om, a lichidat sursele inegalității sociale dintre indivizi, oferă tuturor membrilor societății *posibilități egale* de manifestare în cîmpul vieții sociale, în toate domeniile de creație materială și spirituală. Așa cum atestă perioada istorică inaugurată de eliberarea României de sub dominația fascistă, socialismul asigură egalitatea deplină în drepturi a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate, de rasă sau sex; el a creat condiții materiale, economice, politice și sociale pentru întărirea frăției și prieteniei dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, pentru asigurarea unei colaborări active în muncă în vederea înfloririi continue a patriei comune — România socialistă.

Desigur, o participare reală, efectivă și generalizată presupune un anumit grad de instrucție și educație civică, un anumit orizont de cunoaștere și, totodată, un anumit grad al conștiinței socialiste, cu deosebire a componentelor sale politice, civice și etice. „Participarea maselor la conducerea societății este condiționată însă și de înțelegerea justă a fenomenelor economico-sociale, a situației politice, pentru a putea judeca lucrurile în deplină cunoștință de cauză. De aceea, dezvoltarea democrației este strîns legată de ridicarea nivelului politic-ideologic, a conștiinței socialiste a întregului popor. Numai așa participarea la conducerea vieții economico-sociale va fi efectivă și nu formală” (6; 673—674). Revoluția profundă care a avut loc în domeniul culturii și conștiinței sociale — ca parte integrantă a construcției noii orînduirii — a dus la o amplă dezvoltare și perfecționare a învățămîntului de toate gradele, la o nemaîntîlnită înflorire a științei și culturii, la promovarea și asimilarea tot mai organică în conștiința socială și în conștiințele individuale a sistemului de valori politice, civice și etice proprii socialismului. Semnificativă, în această direcție, este elaborarea, pentru prima dată într-o țară socialistă, a Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, adoptat la Congresul al XI-lea al P.C.R. Considerat parte integrantă a Programului partidului, elaborarea acestui cod pune în lumină dimensiunea politică a conduitei etice în actuala etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, etapă în care *calitatea* participării devine hotărîtoare, datorită amploarei și complexității obiectivelor adîncirii procesului revoluționar. În acest sens, precizarea Programului P.C.R. proiectează o lumină deosebită asupra importanței dezvoltării conștiinței socialiste ca dimensiune necesară a participării democratice: „Democrația socialistă se va dezvolta pe măsura ridicării gradului de pregătire și competență a oamenilor muncii, lărgirii orizontului de cunoaștere și nivelului lor ideologic și politic”⁵.

Realitatea și universalitatea participării active și eficiente sînt condiționate, de asemenea, de existența și garantarea unui sistem de drepturi și libertăți cetățenești. „Partidul nostru pornește de la concepția că socialismul trebuie să fie societatea celor mai largi drepturi și libertăți democratice ale maselor muncitoare, societatea valorificării plene a înțelepciunii și energiei colective a poporului, a asigurării unor posibilități nelimitate de afirmare multilaterală a personalității umane” (3; 300—301). Ceea ce

⁵ vezi vol. *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, ed. cit., p. 693.

conferă superioritate istorică democrației socialiste asupra celei burgheze este garantarea materială efectivă a acestor drepturi și libertăți, pe baza proprietății socialiste care conferă cetățeanului dubla sa calitate de proprietar și producător; o asemenea garantare a drepturilor și libertăților este imposibilă în democrația burgheză, întemeiată pe sistemul proprietății private. Lozinca liberală a egalității șanselor rămâne o proclamație formală atit timp cit cetățeanul este abandonat în oceanul inegalităților social-economice. În concepția și practica partidului nostru, garanțiilor material-economice trebuie să li se adauge, în condițiile unei riguroase respectări a legalității socialiste, protejarea politico-juridică a drepturilor și libertăților cetățenești.

Specificul calitativ și superioritatea socialismului se afirmă și în corelația intimă dintre dezvoltarea economico-socială și culturală a societății, pe de o parte, și amploarea și efectivitatea drepturilor și libertăților cetățenești, pe de altă parte, corelație subliniată de secretarul general al partidului ca *legitate* a orînduirii noastre. „Progresul continuu al țării, întărirea și dezvoltarea bazei economice a societății, științei și culturii, ridicarea nivelului de viață materială și culturală al întregului popor consolidează și lărgesc drepturile și libertățile celor ce muncesc, asigură dezvoltarea democrației socialiste” (1; 124). Lărgirea continuă a drepturilor și libertăților cetățenești și asigurarea lor în fapt sînt strîns legate de creșterea răspunderii cetățenilor față de interesele generale ale societății, de conștiința datoriei fiecăruia de a face totul pentru bunăstarea și fericirea oamenilor, a întregului popor, pentru a asigura victoria socialismului și comunismului.

Libertății și egalității în drepturi îi corespunde, în mod firesc, egalitatea în îndatoriri și obligații fundamentale. „Democrația socialistă este incompatibilă cu orice manifestare anarhică, cu orice încălcare a normelor de conviețuire socială și a legilor țării. Liberalismul mic-burghez, concepțiile despre așa-zisa libertate absolută, fără limite, atitudinile individualiste înguste (...) nu au nimic comun cu adevărata democrație socialistă”⁶.

În valorificarea superiorității democrației socialiste și în efectivizarea participării oamenilor muncii, a întregului popor la conducerea societății, un loc important ocupă crearea cadrului instituțional-organizatoric, capabil nu numai să faciliteze, ci să și stimuleze o participare tot mai largă și mai eficientă. Un spirit profund și consecvent dialectic caracterizează concepția și practica politică a partidului nostru, a secretarului său general cu privire la această importantă latură a procesului democratic. Sistemul instituțional al democrației socialiste a fost abordat „pornind de la considerentul că formele organizatorice și activitatea practică nu trebuie să fie statice, ci să se perfecționeze, corespunzător cerințelor fiecărei etape de dezvoltare a societății. Ceea ce a corespuns într-o etapă poate să fie necorespunzător în alta, devenind chiar o piedică în calea dezvoltării” (2; 260). Este, într-adevăr, un domeniu în care s-a manifestat în modul cel mai pregnant caracterul original și novator al gândirii președintelui Nicolae Ceaușescu, funcția de inovație socială exercitată de partid, ca forță politică conducătoare a societății. Rezultatul acestei atitudini și activități creatoare este perfecționarea continuă a structurii sistemului politic al României socialiste, reali-

⁶ Vezi vol. *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, ed. cit., p. 693.

zarea acesteia ca un sistem unitar, armonios și coerent articulat, al democrației socialiste, sistem care îmbină elementele statale cu cele obștești, democrația reprezentativă cu cea directă, conducerea unitară la nivel societal cu formele autoconducerii muncitorești, a oamenilor muncii la toate nivelurile și în toate domeniile activității economico-sociale. Cu deosebire după Congresul al IX-lea al partidului, perfecționarea continuă a sistemului democrației socialiste s-a afirmat ca un puternic factor de potențare a progresului general al patriei. Se dovedește astfel că democrația socialistă asigură cadrul concret pentru ca fiecare cetățean să poată lua parte la adoptarea deciziilor care privesc interesele sale esențiale, la elaborarea politicii generale a țării, precum și la înfăptuirea acesteia.

„Societatea noastră dispune deci, la toate nivelurile, de un larg sistem de conducere a activității de către oamenii muncii înșiși, de un larg cadru democratic de tip nou, superior oricărei forme de democrație burgheză” (14; 587). Sensul fundamental al perfecționării în continuare a acestui sistem — în care se îmbină partidul, organele de stat și organizațiile obștești cu formele de participare nemijlocită a oamenilor muncii din toate sferile activității sociale — este acela al *lărgirii și adâncirii sferei de acțiune a principiului autoconducerii oamenilor muncii*, crearea unei organizații sociale de democrație directă, largă, în care poporul își poate spune deschis părerea asupra oricăror probleme și poate participa nemijlocit la înfăptuirea în viață a întregii noastre politici interne și internaționale. Se poate afirma, ca teză generală, că dinamica sistemului nostru politic socialist — reflex al cerințelor perfecționării continue a întregului sistem social — se realizează atit prin crearea unor instituții și prin organizații noi, cât și prin apariția în organisme deja existente a unor funcții noi, exprimând îmbogățirea conținutului și formelor activității lor, ca și prin modificarea modalităților de exercitare a unor funcții existente în sensul afirmării lor mai ample, mai profunde, în deplină concordanță cu principiile democratismului socialist și ale umanismului revoluționar.

Pentru ca acest sistem organizatoric-instituțional să-și afirme toate valențele sale autentic democratice, pentru ca să se realizeze în continuare perfecționarea întregii activități de conducere, este necesară asigurarea funcționării în bune condiții, în spiritul valorilor și normelor care au prezidat instituirea lor, a tuturor organismelor create în sistemul democrației noastre socialiste. În această privință, o importanță hotăritoare are îmbunătățirea stilului și metodelor de muncă din partea tuturor factorilor implicați, la toate nivelurile (Cf. 9; 649). Tocmai de aceea în lucrările secretarului general al partidului se stăruie constant asupra acestui fapt esențial: principiile democratice și umaniste care orientează crearea diferitelor structuri și organisme devin efective și eficiente în măsura în care în activitatea vie a acestora se promovează un stil de muncă și metode adecvate respectivelor principii. Pentru că tocmai această activitate a oamenilor, a persoanelor investite cu responsabilități la diferite niveluri reprezintă conținutul viu al oricărei structuri sociale, al oricărei instituții și organizații. În absența unui stil de muncă adecvat, a unor metode corespunzătoare țelului propus, perfecționarea structurilor este expusă la vicie prin formalism și, prin aceasta, la ineficacitate politică. Acest lucru acționează și în viața partidului, ca forță politică conducătoare a societății, dezvoltarea demo-

crației interne de partid constituind garanția perfecționării consecvente a întregului sistem al democrației socialiste. „Întregul proces de lărgire a democrației socialiste se desfășoară din inițiativa partidului nostru, în condițiile perfecționării continue a stilului și metodelor sale de muncă, ale creșterii rolului său politic-ideologic în toate domeniile de activitate” (5; 813).

În literatura politologică occidentală se manifestă tendința de a identifica democratismul unui sistem politic cu existența mai multor partide și competiția legală, constituțională a acestora. Problema reală este însă aceea a reprezentării adecvate și efective a intereselor tuturor claselor și categoriilor sociale în procesul decizional. Or, o asemenea teză privind necesitatea ineluctabilă, independent de condiții social-economice și politice, a sistemului pluripartid se întemeiază pe extrapolarea forțată a modelului conflictual al intereselor de clasă, propriu societății capitaliste, asupra tuturor sistemelor sociale, indiferent de natura lor. „Esențialul nu este că vor fi cinci partide, sau șapte partide, sau trei partide, deoarece poate fi un singur partid și să existe o democrație foarte bună și pot fi cinci partide și să nu existe o democrație reală. Nu poate fi o democrație reală atunci când un popor nu se bucură de libertate, când domnește inegalitatea economică; este greu să fie o reală democrație atât pe plan național, cât și pe plan internațional când la un pol sînt bogății și la celălalt săracii” (12; 128). În condițiile societății noastre, constelația bogată a organizațiilor politice și obștești, a organismelor din cadrul unităților economico-sociale-culturale de la bază și în profil teritorial și pînă la nivelurile superioare, forumurile deliberative naționale care „reproduc” la scară națională organele de autoconducere de la bază, toate oferă un cadru original, adecvat și eficient pentru reprezentarea intereselor particulare, de grup în unitatea lor cu interesele fundamentale ale întregii națiuni. Tocmai de aceea acest tip de pluralism politic este superior celui greșit pe structurile sociale antagonice ale societăților burgheze. „În ce privește democrația, eu aș spune că aceasta este esențială pentru societatea socialistă. Nici nu se poate concepe socialismul fără participarea largă a maselor populare, a tuturor categoriilor sociale la conducerea societății. În acest sens aș putea spune că pluralismul din România prezintă o serie de aspecte care sînt cu mult superioare celor din țările cu mai multe partide (...) căutăm forme noi, desigur, care se deosebesc de cele clasice din Occident, dar care corespund realităților noi și stadiului actual al dezvoltării socialiste din România, forme democratice incomparabil superioare față de cele clasice, cunoscute pînă acum” (14; 539—540). În societatea noastră socialistă, existența unui singur partid — ca forță politică conducătoare — s-a dovedit un factor de progres pentru dezvoltarea democratismului autentic. „Creșterea rolului politic conducător al partidului nu înseamnă monopolizarea activității politice, ci, dimpotrivă, aceasta duce și trebuie să ducă la accentuarea participării întregului popor la viața politică a societății, la perfecționarea și diversificarea cadrului organizatoric de participare a tuturor categoriilor sociale la conducerea democratică a statului”⁷.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste și Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi a șase decenii de la fărîrea statului național unitar român*, 1 decembrie 1978, București, Edit. politică, 1978, p. 34.

Același lucru este valabil și în privința obiecției unor politologi burhezi cu privire la posibilitatea dialogului democratic în societatea socialistă. Pornind de la teza de principiu că „În condițiile actuale, o conducere bună nu se mai poate realiza fără o comunicare tot mai strînsă cu masele populare. Aceasta constituie, de altfel, una din expresiile cele mai directe ale democrației înseși” (12 ; 466), partidul nostru a inițiat și dezvoltă un dialog permanent cu masele largi, prin modalități care completează largul și complexul sistem instituțional al democrației socialiste. „Sînt nenumărate fapte — aș putea spune că sînt zilnice — care demonstrează cu putere că dialogul și consultarea cu oamenii muncii, cu toate categoriile de cetățeni, cu întregul popor, a devenit o constantă de bază a activității partidului și guvernului nostru” (5 ; 465 — 466). Nu există, practic, nici o hotărîre, nici o lege importantă care să nu fie supusă unei dezbateri largi a opiniei publice din țara noastră. În cadrul aceluiași proces de redimensionare socialistă a dialogului democratic, s-au perfecționat continuu formele de cercetare a controlului colectiv al oamenilor muncii, în toate domeniile de activitate, asupra modului în care se îndeplinesc legile țării, hotărîrile de partid și de stat. „În acest sens, urmărim asigurarea cadrului organizatoric și crearea climatului favorabil pentru ca oamenii muncii să-și poată spune deschis cuvîntul asupra tuturor problemelor, să poată critica fără nici un fel de îngădire sau reprimare orice neajunsuri și să-și manifeste din plin inițiativa, să facă propuneri privind îmbunătățirea întregii activități de construcție socialistă. Supunînd consultării și dezbaterii publice cele mai importante probleme ale politicii sale interne și externe, partidul nostru are garanția că măsurile pe care le adoptă corespund întru totul năzuințelor vitale ale întregului popor” (4 ; 75 — 76).

După cum se știe, în condițiile epocii noastre, caracterizată și prin afirmarea impetuoasă a revoluției tehnico-științifice, pentru conducerea societății se impun exigențe noi în privința fundamentării științifice a deciziilor. În gîndirea politică burgheză contemporană își fac tot mai mult loc doctrinele tehnocratismului care alimentează ideea unei pretinse incompatibilități, indiferent de sistemul social, între democrație și utilizarea efectivă și eficientă a științei în procesul conducerii și organizării vieții sociale, proclamînd, în final, depolitizarea conducerii și moartea inevitabilă a democrației. Este important de subliniat că partidul nostru a dat un răspuns original și creator problemelor ridicate de cerințele dezvoltării sistemului politic, cerințe izvorîte atît din imperativele generale ale revoluției științifico-tehnice, cît și din exigențele specifice naturii orînduirii noastre socialiste în actuala sa etapă de dezvoltare. Partidul a respins astfel ideea opoziției fatale, conflictuale și iremediabile dintre scientizarea procesului decizional și dezvoltarea democratică, idee generată de condițiile obiective ale capitalismului contemporan și promovată din necesități politico-ideologice. În același timp, partidul nostru a combătut și interpretarea spontaneistă a afirmării superiorității socialismului — prin însăși natura sa — în acest domeniu, subliniînd necesitatea muncii temeinice, teoretice și practice, pentru materializarea și punerea în valoare a acestei superiorități. Soluția oferită acestor cerințe bivalente a fost rodul unor profunde elaborări teoretice și a unor experimentări practice; ea s-a cristalizat în opera secretarului general al partidului prin generalizarea instituționalizată — la toate nivelurile și în toate domeniile — a principiului conducerii

colective, capabilă să împlinească dezideratul scientizării procesului decizional, a întregii conduceri sociale prin structuri, mecanisme și metode democratice, apte să îmbine competența specialiștilor cu experiența și energia maselor largi. Tocmai de aceea caracteriza tovarășul Nicolae Ceaușescu această soluție ca avînd o importanță *revoluționară* pentru societatea noastră.

În fine, o trăsătură funciară a democrației socialiste, care materializează în gradul cel mai înalt superioritatea sa istorică față de oricare alt tip de democrație, este caracterul său atotcuprinzător, faptul că valorile principale și mecanismele sale sînt extinse asupra tuturor domeniilor vieții sociale. În condițiile orînduirii noastre, avem de-a face cu o democrație larg socială, și nu îngust limitată la domeniul statal, cuprinzînd atît domeniul politico-juridic, cît și pe cele ale vieții economice, sociale și spirituale. „Este neîndoios — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că nu poate fi vorba de o adevărată democrație politică și socială fără înfăptuirea unei profunde democrații economice, unor relații cu adevărat socialiste de deplină echitate, menite să asigure întărirea unității, prieteniei și colaborării între toate clasele și păturile sociale, lichidarea tarelor etice moștenite de la vechea orînduire, asigurarea condițiilor pentru trecerea treptată spre comunism” (3; 301—302). Temeiul obiectiv al multidimensionalității democrației socialiste îl constituie socializarea mijloacelor de producție și a întregii vieți sociale și politice, faptul că principiile socialismului se aplică în toate sferile existenței umane. Iar, pe de altă parte, multilateralitatea democrației socialiste reprezintă și temelia caracterului ei profund umanist.

Viața confirmă deplin adevărul corelației, intime, insolubile dintre socialism și democrație și, implicit, superioritatea istorică a democrației socialiste. Perfecționarea formelor de manifestare a democrației socialiste, extinderea libertăților cetățenești corelate cu întărirea disciplinei și responsabilității civice consolidează tot mai mult coeziunea orînduirii noastre noi, unitatea de granit a întregului popor în jurul partidului comunist. „Formă avansată de guvernare a țării de către popor și pentru popor, democrația noastră socialistă își confirmă cu tot mai multă putere marea superioritate, capacitatea de a asigura exercitarea reală și pleneră a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, egalitatea deplină între toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate, făurirea conștientă de către masele largi populare a propriei lor istorii, a propriului lor viitor. Succesele strălucite pe care le obținem în toate domeniile construcției socialiste, dinamismul dezvoltării continue a patriei noastre sînt rezultatul descătușării și afirmării pleneră a energiilor creatoare ale poporului, care înfăptuiește neabătut politica internă și externă a partidului, corespunzător intereselor vitale ale întregii națiuni” (14; 415).

Dezvoltarea în continuare a democrației socialiste — ca parte componentă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate — va stimula și pune tot mai deplin în valoare energiile și elanul creator al maselor, va asigura climatul necesar afirmării pleneră a personalității umane, accelerării progresului întregii societăți.